

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2019 m. lapkričio 7 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Aplinka – Tam tikrų projektų poveikio aplinkai vertinimas – Visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus ir galimybė kreiptis į teismus – Skundo senaties terminų skaičiavimo pradžia“

Byloje C-280/18

dėl *Symvoulia tis Epikrateias* (Valstybės Taryba, Graikija) 2018 m. kovo 21 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2018 m. balandžio 24 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Alain Flausch,

F. Bosco,

Jean Pierre Albrespy,

Somateio „Syndesmos Iiton“,

Somateio „Elliniko Diktyo – Filoi tis Fysis“,

Somateio „Syllogos Prostrasias kai Perithalpsis Agrias Zois“

prieš

Ypourgos Perivallontos kai Energeias,

Ypourgos Oikonomikon,

Ypourgos Tourismou,

Ypourgos Naftilias kai Nisiotikis Polikis,

dalyvaujant:

105 Anonimi Touristiki kai Techniki Etaireia Ekmatallefsis Akiniton,

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kuri sudaro kolegijos pirmininkas J.-C. Bonichot (pranešėjas), teisėjai M. Safjan ir L. Bay Larsen,

generalinė advokatė J. Kokott,

* Proceso kalba: graikų.

posėdžio sekretorius R. Schiano, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2019 m. kovo 27 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- A. Flausch, A. Bosco ir E. R. J. P. Albrespy, taip pat *Somateio „Syndesmos Iiton“*, *Somateio „Elliniko Diktyo – Filoi tis Fysis“* ir *Somateio „Syllogos Prostrasias kai Perithalpsis Agrias Zois – SPPAZ“*, atstovaujamų *dikigoroi* G. Dellis ir A. Chasapopoulos,
- *105 Anonimi Touristiki kai Techniki Etaireia Ekmatallefsis Akiniton*, atstovaujamos *dikigoroi* G. Giannakourou ir D. Valasis,
- Graikijos vyriausybės, atstovaujamos K. Georgiadis, G. Karipsiadis ir A. Banos ir G. Papadaki,
- Europos Komisijos, atstovaujamos G. Gattinara, M. Noll-Ehlers ir M. Konstantinidis ir M. Patakia,

susipažinęs su 2019 m. gegužės 23 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/92/EB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 26, 2012, p. 1; toliau – PAV direktyva) 6 ir 11 straipsnių išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant Alain Flausch, Andrea Bosco ir Estienne Roger Jean Pierre Albrespy, taip pat *Somateio „Syndesmos Iiton“*, *Somateio „Elliniko Diktyo – Filoi tis Fysis“* ir *Somateio „Syllogos Prostrasias kai Perithalpsis Agrias Zois – SPPAZ“* ginčą su *Ypourgos Perivallontos kai Energeias* (aplinkos ir energijos ministras, Graikija), *Ypourgos Oikonomikon* (ekonomikos ministras, Graikija), *Ypourgos Tourismou* (turizmo ministras, Graikija) ir *Ypourgos Naftilias kai Nisiotikis Polikis* (laivybos reikalų ministras, Graikija) dėl teisės aktų, kuriais leista statyti turistinį kompleksą Ijo saloje (Graikija), teisėtumo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 PAV direktyvos 7 ir 16 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(7) sutikimas [leidimas] dėl valstybės ir privačių projektų planuojamos veiklos, galinčios turėti žymų poveikį aplinkai, turėtų būti duodamas tik atlikus tokių projektų galimo reikšmingo poveikio aplinkai vertinimą. Toks vertinimas turėtų būti atliktas remiantis atitinkama informacija, kurią pateikia projekto užsakovas ir kurią gali papildyti valdžios institucijos bei visuomenė, galinti būti suinteresuota minimu projektu;

<...>

(16) veiksmingas visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus sudaro palankias sąlygas visuomenei reikšti nuomonę, o sprendimų priėmėjams atsižvelgti į jos nuomones ir interesus, kurie gali būti svarbūs tiems sprendimams, kartu didindamas atskaitomybę ir sprendimų priėmimo proceso skaidrumą bei visuomenės informuotumą aplinkos klausimais ir paramą priimtiems sprendimams;“

4 Šios direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje numatyta:

„Šioje direktyvoje vartojamų sąvokų apibrėžtys:

<...>

d) visuomenė – vienas arba daugiau fizinių ar juridinių asmenų ir pagal nacionalinės teisės aktus ar praktiką jų asociacijos, organizacijos ar grupės;

e) „suinteresuota visuomenė“ – visuomenė, kuriai turėjo ar gali turėti poveikio 2 straipsnio 2 dalyje nurodyta sprendimų aplinkos klausimais priėmimo tvarka arba kuri yra suinteresuota ta tvarka. Šioje apibrėžtyje [pagal šią apibrėžtį] nevyriausybinių organizacijos, skatinančios aplinkos apsaugą ir atitinkančios reikalavimus pagal nacionalinę teisę, yra laikomos suinteresuotomis;

<...>“

5 Minėtos direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės imasi visų priemonių, reikalingų užtikrinti, jog prieš duodant sutikimą [leidimą] projektams, kurie gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai, be kita ko, dėl savo pobūdžio, masto ar vietos, bus reikalaujama sutikimo planuojamai veiklai ir poveikio aplinkai vertinimo. Tie projektai apibrėžti 4 straipsnyje.“

6 Dėl visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus, PAV direktyvos 6 straipsnio 2–5 dalyse nustatyta:

„2. Atliekant 2 straipsnio 2 dalyje nurodytas sprendimo aplinkos klausimais priėmimo procedūras, visuomenė arba viešais skelbimais, arba kitomis atitinkamomis priemonėmis, pavyzdžiui, elektroninėmis visuomenės informavimo priemonėmis, jei jos prieinamos, iš anksto ir vėliausiai tada, kai tik informacija gali būti pagrįstai teikiama, yra informuojama apie:

- a) prašymą dėl leidimo vykdyti planuojamą veiklą;
- b) tai, kad projektui taikoma poveikio aplinkai vertinimo procedūra, ir atitinkamais atvejais apie tai, kad taikomas 7 straipsnis;
- c) duomenis apie institucijas, atsakingas už sprendimo priėmimą, tas, iš kurių gali būti gaunama atitinkama informacija, tas, kurioms gali būti teikiamos pastabos ar klausimai, ir pastabų ar klausimų pateikimo tvarkaraščio duomenis;
- d) galimų sprendimų pobūdį arba, jei jau toks yra, sprendimo projektą;
- e) apie pagal 5 straipsnį surinktos informacijos prieinamumą;
- f) atitinkamos informacijos gavimo laiką, vietą ir būdą;
- g) duomenis apie visuomenės dalyvavimo priemones, parengtas pagal šio straipsnio 5 dalį.

3. Valstybės narės užtikrina, kad tinkamais terminais suinteresuota visuomenė galėtų susipažinti su:

- a) pagal 5 straipsnį surinkta informacija;
- b) pagal nacionalinės teisės aktus – svarbiausiomis ataskaitomis ir pasiūlymais, pateiktais kompetentingai institucijai ar institucijoms tuo metu, kai suinteresuota visuomenė yra informuota pagal šio straipsnio 2 dalį;
- c) pagal 2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/4/EB dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką (OL L 41, 2003, p. 26) – šio straipsnio 2 dalyje nenurodyta informacija, kuri yra svarbi priimant sprendimą pagal šios direktyvos 8 straipsnį ir kuri tampa prieinama po to, kai suinteresuota visuomenė buvo informuota pagal šio straipsnio 2 dalį.

4. Suinteresuotai visuomenei sudaromos išankstinės ir veiksmingos palankios galimybės dalyvauti 2 straipsnio 2 dalyje nurodytose sprendimo aplinkos klausimais priėmimo procedūrose ir tuo tikslu ji turi teisę reikšti pastabas ir nuomones, kol kompetentingai institucijai ar institucijoms visos pasirinkimo galimybės yra atviros prieš priimant sprendimą dėl leidimo suteikimo vykdyti planuojamą veiklą.

5. Išsamias visuomenės informavimo (pavyzdžiui, informavimą skelbimais tam tikru spinduliu ar skelbimais vietiniuose laikraščiuose) ir konsultavimosi su suinteresuota visuomene (pavyzdžiui, rašytiniais teikimais ar visuomenės apklausos būdu) priemonės nustato valstybės narės.“

7 Dėl sprendimo, susijusio su projektu, PAV direktyvos 9 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Priėmusi sprendimą leisti ar neleisti vykdyti planuojamą veiklą, kompetentinga institucija ar institucijos atitinkama tvarka informuoja apie jį visuomenę <...>“

8 Dėl skundų šios direktyvos 11 straipsnyje nurodyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad pagal atitinkamą nacionalinę teisinę sistemą suinteresuotos visuomenės nariai:

- a) turintys pakankamą interesą, arba alternatyviai;
- b) pareikšdami apie teisės pažeidimą, jei valstybės narės administracinio proceso teisė reikalauja to kaip išankstinės sąlygos,

turėtų teisę į peržiūrėjimą [pateikti skundą] teisme ar kitoje įstatymo nustatytoje nepriklausomoje ir nešališkoje institucijoje, kad užginčytų sprendimų, veikimo ar neveikimo, kuriems pagal šią direktyvą taikomos visuomenės dalyvavimo nuostatos, materialinę ar procesinę teisėtumą.

2. Valstybės narės nustato, kuriuo etapu sprendimai, veikimas ar neveikimas gali būti ginčijami.

3. Kas yra pakankamas interesas ir teisės pažeidimas nustato valstybės narės, deramai siekdamos suteikti suinteresuotai visuomenei plačias galimybes kreiptis į teismus. <...>“

Graikijos teisė

- 9 Įstatymo Nr. 4014/2011 dėl aplinkosaugos leidimo vykdyti darbus ir veiklą, neteisėtų darbų reglamentavimo siekiant išlaikyti aplinkos apsaugos balansą ir kitų Aplinkos, energetikos ir klimato kaitos ministerijos kompetencijai priklausančių nuostatų (FEK A'209) 1 straipsnio 1 dalyje viešojo ir privataus sektoriaus projektai, atsižvelgiant į jų poveikį aplinkai, skirstomi į dvi kategorijas (A ir B).

Pirmoji kategorija (A) apima darbus ir veiklą, kurie gali reikšmingai paveikti aplinką; dėl to būtina parengti poveikio aplinkai vertinimą (toliau – PAV), kuriuo remiantis nustatomi specialieji aplinkosaugos reikalavimai ir apribojimai. Antroji kategorija (B) apima projektus, darančius ne tokį reikšmingą poveikį aplinkai.

- 10 Įstatymo Nr. 4014/2011 3, 4 ir 19 straipsniuose reglamentuotas visuomenės dalyvavimas. Pagal Įstatymo Nr. 4014/2011 12 straipsnį sprendime dėl aplinkos apsaugos reikalavimų tvirtinimo (toliau – SAART) apibendrinami įvairūs leidimai.
- 11 Įstatymo Nr. 4014/2011 30 straipsnio 9 dalyje įtvirtinta pereinamojo laikotarpio nuostata, pagal kurią tol, kol bus įvestas elektroninis aplinkos apsaugos registras, lieka galioti ankstesnės nuostatos dėl konsultavimosi su dalyvaujančiais asmenimis ir visuomenės dalyvavimo išduodant aplinkosaugos leidimą procedūros. Pagal šias nuostatas tokia procedūra pradedama atitinkamo regiono administracijos patalpose iškabinant skelbimą ir vietiniame laikraštyje paskelbiant pranešimą su informacija apie projektą, taip pat kvietimą suinteresuotiesiems asmenims susipažinti su PAV ir pareikšti dėl jo nuomonę.
- 12 Pagal Įstatymo Nr. 4014/2011 19a straipsnį SAART privaloma paskelbti interneto svetainėje per vieną mėnesį nuo jo priėmimo. Jei šis terminas praleidžiamas, patvirtinimas tampa negaliojantis. SAART paskelbimas specialioje interneto svetainėje atitinka įstatyme reikalaujamą paviešinimą ir leidžia preziumuoti, kad apie tai sužinojo kiekvienas suinteresuotasis asmuo, todėl galima pareikšti skundą dėl panaikinimo arba imtis kitų teisių gynimo priemonių.
- 13 Prezidento dekreto Nr. 18/1989 dėl įstatymų nuostatų kodifikavimo Valstybės Tarybai (FEK A' 8) 46 straipsnyje numatyta, kad skundas dėl teisės akto panaikinimo turi būti pareikštas, jeigu nenumatyta kitaip, per 60 dienų terminą (nerezidentams taikomas 90 dienų terminas), skaičiuojamą nuo kitos dienos, einančios po pranešimo apie ginčijamą aktą arba jo paskelbimo, jei to reikalaujama įstatyme, arba nuo tada, kai pareiškėjas visapusiškai susipažino su ginčijamu aktu. Pagal šią nuostatą, kaip ji aiškinama suformuotoje teismų praktikoje, pavyzdžiui, kai pagal įstatymą reikalaujama, kad individualus administracinis aktas būtų paskelbtas taikant specialią tvarką, terminas skundui dėl šio akto panaikinimo pateikti jame nurodytiems asmenims pradedamas skaičiuoti nuo šio akto įteikimo dienos arba dienos, kurią šie asmenys susipažino su to akto turiniu, o suinteresuotųjų trečiųjų asmenų atžvilgiu – nuo šio akto paskelbimo dienos.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 14 Pagrindinė byla susijusi su turistinio komplekso statybos Ijo saloje projektu. Ši sala, esanti Kikladų salyne, yra Egėjo jūros pietų administracinio regiono (Graikija) dalis; jos plotą sudaro 100 km² ir joje gyvena apie 2 000 nuolatinių gyventojų.
- 15 Ginčijamame projekte numatyta, kad bus statomas viešbutis, spa centras, kitos gyvenamosios patalpos, jų aprūpinimo infrastruktūra, pavyzdžiui, jūros vandens gėlinimo įrenginiai, uosto infrastruktūra, dirbtiniai pliažai, salą su žeme jungiantis tiltas, kelių transporto tinklas ir kita infrastruktūra. Komplexas turėtų aprėpti 27 ha ploto, iš jų daugiau nei 18 ha – pastatai. Jis užims pakrantę, paplūdimius ir jūros erdvę.
- 16 Remiantis Graikijos teisės aktais, taikytinai darbams, priskiriamiems prie pagrindinėje byloje nagrinėjamo projekto kategorijos, t. y. A kategorijos, buvo atliktas PAV.

- 17 2013 m. rugpjūčio 2 d. Syro salos leidžiamame vietiniame laikraštyje (*Koini Gnomi*), taip pat Egėjo jūros pietų administracinio regiono (Graikija) administracijos patalpose, esančiose Syro saloje (Graikija), nuo Ijo salos nutolusioje 55 jūrmylių, buvo paskelbtas kvietimas suinteresuotiesiems asmenims dalyvauti PAV. Syre taip pat buvo saugoma PAV byla, jame turėjo būti vykdoma konsultacija.
- 18 Iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad tarp Ijo ir Syro salų nėra kasdienio susisiekimo, kelionė trunka kelias valandas dėl to, kad šio maršruto neaptarnauja greitaeigis laivas, be to, kelionė nėra pigi.
- 19 2014 m. rugpjūčio 8 d. aplinkos ir energetikos ministras ir turizmo ministras priėmė DAEE, juo patvirtino turistinio komplekso statybos Ijo saloje projektą ir jam taikomus aplinkosaugos reikalavimus.
- 20 Šis sprendimas buvo paskelbtas 2014 m. rugpjūčio 11 d. *Diavgeia* interneto svetainėje, 2014 m. rugsėjo 8 d. – Aplinkos ministerijos interneto svetainėje www.aepo.ypeka.gr (toliau – Aplinkos ministerijos interneto svetainė), nurodytoje Įstatymo Nr. 4014/2011 19a straipsnyje.
- 21 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme pareiškėjai pagrindinėje byloje, t. y. trys fiziniai asmenys, turintys nekilnojamojo turto Ijo saloje, bet gyvenantys atitinkamai Belgijoje, Italijoje ir Prancūzijoje, taip pat trys asociacijos apskundė 2014 m. rugpjūčio 8 d. DAEE; skundas paduotas tik 2016 m. vasario 19 d.
- 22 Jie tvirtina, kad apie 2014 m. rugpjūčio 8 d. DAEE sužinojo tik 2015 m. gruodžio 22 d., kai galėjo konstatuoti teritorijos pertvarkos darbų pradžią.
- 23 *105 Anonimi Touristiki kai Techniki Etaireia Ekmetallefsis Akiniton*, t. y. bendrovė, kurios naudai duoti su projektu susiję sutikimai ir leidimai, įstojo į bylą ir rėmėsi tuo, kad skundas pateiktas pavėluotai.
- 24 Šiomis aplinkybėmis *Symvoulío tis Epikrateias* (Valstybės Taryba) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
 - „1. Ar Direktyvos [2011/92] 6 ir 11 straipsniai, siejami su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio nuostatomis, gali būti aiškinami kaip nedraudžiantys vidaus teisės nuostatų, išdėstytų [nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą] 8, 9 ir 10 punktuose, kuriose numatyta, kad procedūros, pagal kurias priimami sprendimai dėl aplinkos apsaugos reikalavimų, keliamų darbams ir veiklai, kurių pasekmės gali būti reikšmingos aplinkai, tvirtinimo (straipsnių publikavimas dėl poveikio aplinkai vertinimo, visuomenės informavimas ir dalyvavimas konsultacijose), turi būti vykdomos ir administruojamos didesnio atitinkamo regiono administracinio vieneto, o ne suinteresuotosios savivaldybės?
 2. Ar Direktyvos [2011/92] 6 ir 11 straipsniai, siejami su [Pagrindinių teisių chartijos] 47 straipsnio nuostatomis, gali būti aiškinami kaip nedraudžiantys tuose pačiuose punktuose nurodytos nacionalinės teisės nuostatų sistemos, pagal kurią galutinai numatyta, kad sprendimų dėl aplinkos apsaugos reikalavimų, keliamų darbams ir veiklai, kurių pasekmės gali būti reikšmingos aplinkai, paskelbimas atitinkamoje interneto svetainėje įtvirtina žinojimo prezumpciją, kuri yra pagrindas kiekvienam suinteresuotajam asmeniui kreiptis į teisminę instituciją, kaip numatyta galiojančiuose teisės aktuose (pateikiant skundą *Consiglio di Stato* (Valstybė Taryba) dėl teisės akto panaikinimo), per šešiasdešimt dienų, atsižvelgiant į teisės nuostatas dėl tyrimų apie poveikį aplinkai paskelbimą, visuomenės informavimą ir dalyvavimą aplinkos apsaugos reikalavimų, keliamų minėtiems darbams ir veiklai, tvirtinimo procedūrose, dėl kurių minėtoje procedūroje didesnis atitinkamo regiono administracinis vienetas yra svarbesnis už suinteresuotąją savivaldybę?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 25 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar PAV direktyvos 6 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad valstybė narė gali veiksmus, susijusius su visuomenės dalyvavimu priimant sprendimus dėl tam tikro projekto, vykdyti kompetentingos regiono administracinės institucijos buveinės lygmeniu, o ne savivaldybės, kurios jurisdikcijai priklauso šio projekto vykdymo vieta, lygmeniu.
- 26 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad PAV direktyvos 6 straipsnio 5 dalyje valstybėms narėms aiškiai numatyta galimybė nustatyti išsamias visuomenės informavimo ir konsultavimosi su suinteresuotąja visuomene priemones.
- 27 Tokiomis sąlygomis, nesant Sąjungos teisėje nustatytų taisyklių, susijusių su procedūrine tvarka, kurią taikydamos valstybės narės turi įvykdyti savo pareigas visuomenės informavimo ir visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus aplinkosaugos klausimais srityje, pagal suformuotą jurisprudenciją kiekviena valstybė narė savo nacionalinės teisės sistemoje turi nustatyti šią tvarką, remdamasi procesinės autonomijos principu, tačiau su sąlyga, kad ji yra ne mažiau palanki nei ta, kuri taikoma panašioms vidaus situacijoms (lygiavertiškumo principas), ir kad dėl jos naudojimasis Sąjungos teisės sistemoje nustatytais teisėmis netaps praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (pagal analogiją žr. 2016 m. spalio 20 d. Sprendimo *Danqua*, C-429/15, EU:C:2016:789, 29 punktą).
- 28 Visų pirma reikia išsklaidyti visas abejones dėl sąlygos, susijusios su lygiavertiškumo principu, tokiu atveju, kai prašoma tokio aplinkosauginio leidimo, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje. Su sąlyga, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atliks jam priklausančius patikrinimus, iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos nematyti, taip pat nebuvo teigiama, kad panašios situacijos būtų reglamentuojamos nacionalinėmis procedūrinėmis taisyklėmis, kurios būtų palankesnės už numatytąsias PAV direktyvoje ir buvo taikomos pagrindinėje byloje.
- 29 Kalbant apie veiksmingumo principą, pažymėtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimų dėl trijų pagrindinėje byloje nagrinėjamos procedūros aspektų.
- 30 Jis visų pirma nurodo būdą, kaip visuomenė buvo informuota apie projekto ir konsultacijų, kurios turėjo būti dėl jo vykdomos, egzistavimą.
- 31 Šiuo klausimu reikia priminti, kad pagal PAV direktyvos 6 straipsnio 4 dalį suinteresuotajai visuomenei sudaromos išankstinės galimybės dalyvauti sprendimo aplinkos klausimais priėmimo procedūrose turi būti veiksmingos.
- 32 Taigi, kaip savo išvados 53 punkte nurodė generalinė advokatė, bet kokio pranešimo šioje srityje savaime nepakanka. Iš tiesų kompetentingos institucijos turi užtikrinti, kad naudojami informavimo šaltiniai galėtų būti pagrįstai laikomi tinkamais pasiekti suinteresuotosios visuomenės narius tam, kad jiems būtų suteikta tinkama galimybė būti informuotiems apie planuojamą veiklą, sprendimų priėmimo procesą ir jų galimybes dalyvauti ankstyvame procedūros etape.
- 33 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar šių reikalavimų buvo laikomasi procedūroje, vykusioje prieš iškeltą pagrindinę bylą.

- 34 Vis dėlto, siekiant jam pateikti naudingą atsakymą, galima pažymėti: kadangi tuo metu, kai buvo paskelbtas kvietimas dalyvauti PAV, dauguma suinteresuotųjų asmenų buvo Ijo salos rezidentai ar šioje saloje esančio nekilnojamojo turto savininkai, neatrodo, kad skelbimo pakabinimas regiono administracijos būstinės, esančios Syro saloje, patalpose, net jei kartu įdėtas ir skelbimas į šios salos vietinį laikraštį, padėjo tinkamai informuoti suinteresuotąją visuomenę.
- 35 Kitoks vertinimas būtų galimas tik konstatavus, kad aptariamas vietinis laikraštis labai plačiai platinamas ir skaitomas Ijo saloje. Atvirkščiai, informavimo tvarka, kaip antai taikyta pagrindinės bylos atveju, galėtų būti laikoma pakankama tik jeigu nėra kitų tinkamesnių informavimo priemonių, kuriomis galėjo naudotis kompetentingos valdžios institucijos, neįdėdamos neproporcingų pastangų, pavyzdžiui skelbimas daugiausiai lankomose Ijo salos vietose ar net projekto vykdymo vietoje.
- 36 Kadangi Teisingumo Teismas neturi tikslios informacijos apie Ijo salos vietinio laikraščio platinimo tvarką, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmesniame punkte, atitinkama visuomenė buvo tinkamai informuota apie nagrinėjamą procedūrą.
- 37 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas išreiškia abejonių dėl vietos, kur visuomenė galėjo susipažinti su bylos medžiaga, kurioje pateikta informacija apie pagrindinėje byloje nagrinėjamą projektą.
- 38 Pažymėtina, kad sąlygos susipažinti su dalyvavimo procedūros dokumentais turi būti tokios, kad suinteresuotoji visuomenė galėtų veiksmingai pasinaudoti teisėmis, o tai reiškia, kad turi būti lengva prieiti prie minėtos bylos medžiagos.
- 39 Vis dėlto tai, kad imdamasi tokių veiksmų suinteresuotoji visuomenė galbūt patyrė sunkumų, gali būti pateisinama dėl neproporcingos administracinės naštos kompetentingai institucijai.
- 40 Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar tokių reikalavimų buvo laikytasi vykstant procedūrai, dėl kurios kilo ginčas pagrindinėje byloje, reikia pažymėti, kad atliekant šį vertinimą reikės atsižvelgti, kaip savo išvados 71 ir 72 punktuose nurodė generalinė advokatė, į pastangas, kurias suinteresuotoji visuomenė turi įdėti, kad įveiktų laivu atstumą tarp Ijo ir Syro salų, taip pat į tai, kokias galimybes turėjo kompetentingos institucijos, kad, imdamasi proporcingų priemonių, sudarytų sąlygas susipažinti su bylos medžiaga Ijo saloje.
- 41 Trečia, galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių dėl būdo, kaip buvo vykdomas konsultavimasis Syro saloje.
- 42 Šiuo klausimu reikia priminti, kad pagal PAV direktyvos 6 straipsnio 5 dalį valstybės narės nustato išsamias konsultavimosi su suinteresuotąja visuomene priemones; šioje nuostatoje kaip pavyzdys nurodytas tik konsultavimasis „rašytiniais teikimais ar visuomenės apklausos būdu“.
- 43 Būtent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar šiuo atveju vykstant procedūrai, dėl kurios kilo ginčas pagrindinėje byloje, buvo laikytasi veiksmingumo principo, įvertinant, ar buvo laikytasi tokių reikalavimų, kaip nurodyti šio sprendimo 38 ir 39 punktuose.
- 44 Taigi į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad PAV direktyvos 6 straipsnis turi būti aiškinamas kaip draudžiantis valstybei narei atlikti veiksmus, susijusius su visuomenės dalyvavimu priimant sprendimus dėl tam tikro tam projekto, kompetentingos regiono administracinės institucijos buveinės lygmeniu, o ne savivaldybės, kurios jurisdikcijai priklauso šio projekto vykdymo vieta, lygmeniu, kai konkrečios priemonės, kurių imtasi, neužtikrina suinteresuotosios visuomenės teisių veiksmingo paisymo, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas.

Dėl antrojo klausimo

- 45 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar, atsižvelgiant į atsakymą, pateiktą į pirmąjį klausimą, PAV direktyvos 9 ir 11 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiami tokie teisės aktai, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, kuriuose numatyta, kad 60 dienų terminas, per kurį galima pateikti skundą, pradedamas skaičiuoti nuo to momento, kai konkrečioje interneto svetainėje paskelbiama apie pritarimą projektui.
- 46 Pirmiausia reikia priminti, kad PAV direktyvos 11 straipsnis, dėl kurio iš dalies teikiamas šis klausimas, buvo aiškinamas taip, kad į jo taikymo sritį patenka tik ginčo, per kurį siekiama apginti suinteresuotosios visuomenės teisę dalyvauti priimant sprendimus pagal šioje direktyvoje šiuo klausimu nustatytas išsamias taisykles, aspektai. O skundai, grindžiami kuria nors kita šios direktyvos nuostata ar bet kuriuo kitu – nesvarbu, ar Sąjungos, ar valstybių narių – teisės aktu, nepatenka į šio straipsnio taikymo sritį (šiuo klausimu žr. 2018 m. kovo 15 d. Sprendimo *North East Pylon Pressure Campaign ir Sheehy*, C-470/16, EU:C:2018:185, 36 ir 39 punktus).
- 47 Atsižvelgiant į tai, PAV direktyvos 11 straipsnis taikytinas tokiomis aplinkybėmis, kokios nagrinėjamos pagrindinėje byloje, net jeigu skundas pateiktas tik dėl sprendimo suteikti leidimą, o ne dėl visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus klausimų.
- 48 PAV direktyvos 11 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad valstybės narės nustato, kuriuo etapu sprendimai, veikimas ar neveikimas, numatyti šios direktyvos 11 straipsnio 1 dalyje, gali būti ginčijami.
- 49 Iš Graikijos vyriausybės atsakymo į Teisingumo Teismo per posėdį užduotą klausimą matyti, kad Graikijos teisė numato, jog galimi visuomenės dalyvavimo trūkumai turi būti nurodyti skundžiant galutinį sprendimą suteikti leidimą.
- 50 Be to, reikia pažymėti, kad pagal PAV direktyvos 9 straipsnio 1 dalį kompetentinga institucija ar institucijos atitinkama tvarka informuoja visuomenę apie sprendimą leisti ar neleisti vykdyti planuojamą veiklą. Nors šioje nuostatoje numatytos tam tikros sąlygos, susijusios su skelbimo turiniu, joje nieko nenurodyta apie taikytiną procedūrą.
- 51 Kadangi PAV direktyvoje nenumatyta jokios taisyklės, susijusios su skundo senaties termino pradžia ir jo apskaičiavimu, reikia konstatuoti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas nusprendė, jog šie klausimai priklauso valstybių narių procesinei autonomijai, laikantis šio sprendimo 27 punkte nurodytų lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų, turint omenyje, kad šiuo atveju kvestionuojamas tik antrasis iš šių dviejų principų dėl tų pačių priežasčių, kurios nurodytos šio sprendimo 28 punkte.
- 52 Šiuo atžvilgiu reikia išsklaidyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo abejones dėl veiksmingumo principo, kiek tai susiję su sprendimo paskelbimu internete arba skundo pateikimo terminu.
- 53 Iš tiesų PAV direktyvos 6 straipsnio 2 dalyje aiškiai nurodyta elektroninė priemonė, jeigu ji prieinama, kaip priemonė visuomenei informuoti.
- 54 Dėl skundo pateikimo terminų reikia priminti, kad Teisingumo Teismas yra pripažinęs, jog tai, kad teisinio saugumo, kuris apsaugo tiek suinteresuotąjį asmenį, tiek administraciją, sumetimais nustatomi protingi naikinamieji senaties terminai skundui pateikti, atitinka veiksmingumo principą, net jei suėjus šiems terminams pateiktas skundas ar jo dalis privalo būti atmesti (šiuo klausimu žr. 2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimo *Caterpillar Financial Services*, C-500/16, EU:C:2017:996, 42 punktą).
- 55 Konkrečiai kalbant, Teisingumo Teismas nelaiko pernelyg dideliu suvaržymu skundo pateikimo senaties termino eigos susiejimo su skelbimu, su kuriuo suinteresuotasis asmuo susipažino arba bent jau turėjo susipažinti (šiuo klausimu žr. 2003 m. vasario 27 d. Sprendimo *Santex*, C-327/00,

EU:C:2003:109, 55 ir 57 punktus; 2009 m. spalio 6 d. Sprendimo *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, 45 punktą ir 2011 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Rosado Santana*, C-177/10, EU:C:2011:557, 96 punktą).

- 56 Vis dėlto su veiksmingumo principu būtų nesuderinama remtis termino pasibaigimu tuo atveju, jei dėl nacionalinių institucijų elgesio, egzistuojant senaties terminui, iš asmens visiškai atimama galimybė pasinaudoti teisėmis nacionaliniuose teismuose, t. y. jei dėl institucijų elgesio buvo pavėluota pateikti skundą (šiuo klausimu žr. 2011 m. gegužės 19 d. Sprendimo *Iaia ir kt.*, C-452/09, EU:C:2011:323, 21 punktą).
- 57 Galiausiai iš PAV direktyvos 11 straipsnio 3 dalies matyti, kad valstybės narės turi siekti suteikti suinteresuotajai visuomenei plačias galimybes kreiptis į teismus, kai nustato kreipimosi į teismus taisykles visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus srityje (šiuo klausimu žr. 2013 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Edwards ir Pallikaropoulos*, C-260/11, EU:C:2013:221, 31 ir 44 punktus; taip pat 2018 m. spalio 17 d. Sprendimo *Klohn*, C-167/17, EU:C:2018:833, 35 punktą).
- 58 Šiuo klausimu galima pažymėti, kad, kaip matyti iš atsakymo į pirmąjį klausimą, suinteresuotoji visuomenė turi būti informuojama apie leidimo procedūrą ir jos galimybes joje tinkamai ir pakankamai iš anksto dalyvauti. Jei taip nėra, suinteresuotosios visuomenės nariai negali tikėtis, kad bus informuoti apie galutinį sprendimą dėl leidimo.
- 59 Tai ypač pasakytina apie pagrindinėje byloje nagrinėjamas sąlygas. Iš tiesų vien faktas, kad Aplinkos ministerijos interneto svetainėje galima *ex post* susipažinti su sprendimu suteikti leidimą, negali būti laikomas atitinkančiu veiksmingumo principą, nes, nesant pakankamos informacijos apie visuomenės dalyvavimo procedūros pradžią, niekas negali būti laikomas informuotu apie atitinkamo galutinio sprendimo paskelbimą.
- 60 Taigi į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad PAV direktyvos 9 ir 11 straipsniai turi būti aiškinami kaip draudžiantys tokius teisės aktus, kokie nagrinėjami pagrindinėje byloje, pagal kuriuos suinteresuotosios visuomenės nariams taikomas terminas skundai pateikti yra skaičiuojamas nuo paskelbimo internete apie leidimą vykdyti projektą, kai šie suinteresuotosios visuomenės nariai neturėjo išankstinės tinkamos galimybės sužinoti apie leidimo procedūrą, kaip tai numatyta šios direktyvos 6 straipsnio 2 dalyje.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 61 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

1. 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/92/EB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo 6 straipsnis turi būti aiškinamas kaip draudžiantis valstybei narei atlikti veiksmus, susijusius su visuomenės dalyvavimu priimant sprendimus dėl tam tikro tam projekto, kompetentingos regiono administracinės institucijos buveinės lygmeniu, o ne savivaldybės, kurios jurisdikcijai priklauso šio projekto vykdymo vieta, lygmeniu, kai konkrečios priemonės, kurių imtasi, neužtikrina suinteresuotosios visuomenės teisių veiksmingo paisymo, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas.

2. Direktyvos 2011/92 9 ir 11 straipsniai turi būti aiškinami kaip draudžiantys tokius teisės aktus, kokie nagrinėjami pagrindinėje byloje, pagal kuriuos suinteresuotosios visuomenės nariams taikomas terminas skundai pateikti yra skaičiuojamas nuo paskelbimo internete apie leidimą vykdyti projektą, kai šie suinteresuotosios visuomenės nariai neturėjo išankstinės tinkamos galimybės sužinoti apie leidimo procedūrą, kaip tai numatyta šios direktyvos 6 straipsnio 2 dalyje.

Parašai.